

EEN STEM VOOR IEDEREEN

EEN SCHETS

Als we goed onderwijs willen bieden, op maat van de leerlingen, moeten we hun stem serieus nemen – en nog belangrijker: hen ook écht betrekken bij wat er in de klas gebeurt. Dat noemen we leerlingenparticipatie. Dit gaat verder dan alleen luisteren of vragen wat leerlingen vinden. **Het betekent dat we leerlingen de kans geven om hun ideeën, gevoelens en keuzes te delen, hen echt actief betrekken bij beslissingen en hen het gevoel geven dat ze deel uitmaken van een gemeenschap**^(7; 32). Dit zorgt ervoor dat leerlingen *student agency* ontwikkelen⁽³⁶⁾, dat ze zich eigenaar voelen van hun leerproces⁽³⁸⁾. Belangrijk is dat participatie geen uitzondering hoeft te zijn, maar op kleine manieren in elke les geïntegreerd kan worden⁽¹⁾.

Arts-based learning

biedt een krachtige manier om leerlingenparticipatie te bevorderen. Kunst overstijgt taalbarrières en helpt leerlingen om zich op hun eigen manier uit te drukken – ook als ze het moeilijk vinden om iets in woorden te zeggen. Via kunst kunnen alle leerlingen op een toegankelijke manier hun stem laten horen. Zo krijgt iedereen de kans om actief deel te nemen aan het leerproces⁽⁵²⁾!

EEN STEM VOOR IEDEREEN

DE BASISKLEUR

Verskillende modellen van participatie, bijvoorbeeld die van Roger Hart (1992), Roger Shier (2001), Michael Fielding (2011) en Dana Mitra (2018), tonen aan dat participatie verschillende vormen kent, gaande van symbolische betrokkenheid zonder echte invloed tot volwaardige inspraak en gedeelde besluitvorming⁽³⁷⁾.

Allen stellen dat elke vorm van actieve deelname beter is dan geen, maar dat de betrokkenheid van leerlingen toeneemt naarmate ze meer verantwoordelijkheid en invloed hebben in het leerproces^(19; 22; 23; 35; 38; 48).

Door leerlingen een stem te geven, ontstaat een leeromgeving waarin leerling en leerkrachten samen leren en groeien, en traditionele hiërarchie plaatsmaakt voor gedeelde verantwoordelijkheid^(35, 36).

Symbolische betrokkenheid: Een school wil de speelplaats omvormen tot een plaats waar kinderen meer uitgenodigd worden om te spelen. Om zicht te krijgen op de perspectieven van de leerlingen, stelt het schoolteam een bevraging op. De leerlingen vullen een vragenlijst in en kunnen ideeën geven voor de toekomst. Het schoolteam vat vervolgens de antwoorden samen en weerhoudt enkele ideeën.

Volwaardige inspraak en gedeelde besluitvorming: Een meer participatief alternatief zou zijn dat leerlingen deel uitmaken van het ontwikkelteam. Samen met leerkrachten en architecten maken ze een analyse, verzamelen en selecteren ze ideeën, buigen ze zich over de ontwerpen en maquettes en volgen ze het proces van uitvoering mee op.

DE MAGIE VAN CREATIE

De stem van leerlingen integreren in het leerproces heeft tal van voordelen voor de leerlingen en de school, waaronder^(32; 35; 37):

- De leerlingen voelen zich eigenaar van wat ze leren.
- De leerlingen hebben meer inzicht in hun leerproces.
- De leerlingen zijn meer betrokken, voelen zich gewaardeerd en doen actiever mee.
- De leerlingen denken kritisch na, reflecteren en ontwikkelen probleemoplossend vermogen.
- De leerlingen ontwikkelen samenwerkingsvaardigheden en oefenen sociale interactie.
- De leerlingen groeien in zelfvertrouwen en leren omgaan met verschillen.
- De leerlingen leren democratische vaardigheden, zoals onderhandelen, het begrijpen van verschillende standpunten en beslissingen nemen.
- De school wordt een plek waar iedereen zich gehoord voelt.
- Er ontstaat een warmere sfeer en betere samenwerking.
- Leerlingen kunnen actief bijdragen aan de schoolgemeenschap.
- De lessen sluiten beter aan bij wat leerlingen belangrijk vinden.
- Het bevordert relaties tussen leerkracht en leerlingen.
- Leerkrachten leren anders kijken naar hun rol en spelen beter in op behoeften van hun leerlingen.

DE KUNST VAN DE PRAKTIJK

Alles begint met een veilige leeromgeving: leerlingen moeten zich vrij voelen om hun mening te geven en zich op hun eigen manier te uiten. Om dit te realiseren verwijzen we je graag door naar onze bingokaart **'Veilige leeromgeving'**.

Verder bestaan er ook nog andere voorwaarden voor succesvolle leerlingenparticipatie, waaronder⁽³⁵⁾:

- Voer gesprekken met leerlingen, niet voor of over hen.
- Zorg voor een gelijkwaardige, open sfeer, waarin iedereen durft te spreken.
- Verdeel de machtsverhoudingen, zie je leerlingen als partners.
- Vier successen, hoe klein ook – dat moedigt aan.
- Werk aan een schoolcultuur waar leerlingen, ouders en leerkrachten zich gehoord.

In plaats van een traditioneel lesoverzicht over stadsplanning, starten de leerlingen met een brainstormsessie over 'de stad van de toekomst'. In deze sessie worden alle leerlingen uitgenodigd om hun ideeën en ervaringen te delen, waarbij actief wordt geluisterd naar diverse perspectieven. In kleine groepen kiezen de leerlingen een specifiek aspect van de stad dat ze verder zullen onderzoeken, zoals groene energie of toegankelijke openbare ruimte. De groepsindeling gebeurt in overleg met de leerlingen, met aandacht voor inclusiviteit en samenwerking. De leerdoelen worden in dialoog met de leerlingen geformuleerd. Doorheen het project beslissen de leerlingen hoe ze hun ideeën willen uitwerken en presenteren. De leerkracht neemt een begeleidende rol en stelt gerichte vragen, maar erkent de leerlingen als volwaardige partners in het proces. Aan het eind van het project worden successen gevierd door een klasexpo.

EEN STEM VOOR IEDEREEN

DE INSPIRATIEGALERIJ: OM JE OP WEG TE HELPEN

De stem van leerlingen is breed en kan op verschillende manieren betrokken worden in het leerproces. Hieronder vind je enkele voorbeelden^(31; 32; 47). Deze lijst is zeker niet volledig - de stem van leerlingen kan op talloze manieren en in allerlei settings vorm krijgen.

Leerlingen als onderzoekers	Leerlingen tekenen hun ideale klaslokaal en delen hun werk met hun klasgenoten. Vervolgens worden de verschillende voorstellen één voor één uitgetest en telkens klassikaal geëvalueerd. Zo ontdekken leerlingen en hun leerkracht samen welke opstelling hen het beste ligt. Dit wordt afgesloten met een reflectiegesprek: Wat heb je geleerd? Hoe heb je dit ervaren? Hoe kunnen we nog verbeteren? Deze aanpak draagt bij aan de betrokkenheid van de leerlingen in de klas.
Keuze van de leerlingen	Je kunt leerlingen veel eigenaarschap geven in het leerproces door hen keuzes aan te bieden. Ze kunnen bijvoorbeeld zelf een onderwerp kiezen voor een wetenschapsles of experiment, beslissen of ze individueel of in groep werken, hun eigen onderzoeksvragen bedenken, welke bronnen ze gebruiken, en bepalen hoe ze hun bevindingen presenteren.
Stem van leerlingen horen	Het integreren van de stem van leerlingen hoeft helemaal niet complex te zijn. Ook met eenvoudige ingrepen kun je hun betrokkenheid en inspraak vergroten. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van digitale tools waarmee leerlingen anoniem hun mening kunnen delen over een stelling, vraag of thema. Je kunt ook werken met fysieke werkvormen, zoals post-its waarmee leerlingen aangeven in welke mate ze het eens of oneens zijn met bepaalde uitspraken. Nog een ander eenvoudig idee is het gebruik van 'stemhoedjes', waarbij leerlingen hun mening visueel kunnen uitdrukken door een kleur of vorm te kiezen die staat voor 'ja', 'nee' of 'ik weet het niet'. Zo maak je ruimte voor ieders stem, zonder dat het veel tijd of materiaal kost.